

hivatkozhatom arra, hogy annak idején én voltam az első, aki szót emeltem a zsidók destruktív magatartása ellen, és azóta megfelelő intézkedéseket tettem befolyásuk visszaszorítására. E miatt az akkoriban új irányzat miatt országomat Németország és az egész többi világ bojkottálta. Az általam hozott intézkedések azonban gyakorlatilag elvették a zsidóktól azt a lehetőséget, hogy tovább gyakorolják káros befolyásukat az ország közéletére. Hogy ennek folyamán micsoda óriási nehézségeket kellett legyőzni, az abból a körülményből adódik, hogy a kereskedelem és az ipar annak előtte majdnem teljesen a zsidók kezében volt. *A zsidók fokozatos kikapcsolására vonatkozó további intézkedések folyamatban vannak, s amint meg lesznek teremtve elszállításuk feltételei, ezt is végre fogjuk hajtani.*¹⁰⁶

A zsidókérdéssel kapcsolatban elmondottakat a külügyminisztériumi feljegyzés a következő mondattal vezette be:

Excellenciád további szemrehányása volt, hogy a kormány a zsidók kiirtásának keresztülvételében nem járt el ugyanolyan mélyrehatóan, mint az Németországban történt, és ahogyan az a többi országban is kívánatosnak látszik.¹⁰⁶

Sztójay Döme nyilván már 1942-ben, amikor még Magyarország berlini követe volt, tudott a náciak arra irányuló elképzeléseiről, hogy „radikális módon megoldják a zsidókérdést a háború alatt”. Amit tudott, elmondta Ottlik Györgynek, a magyar országgyűlés befolyásos külügyi bizottsága tagjának és a német nyelvű budapesti *Pester Lloyd*, a magyar kormány félhivatalos orgánuma főszerkesztőjének. Ottlik, aki 1942. augusztus–szeptemberi nyugat-európai körutazása során látogatott Németországba, október 10-én továbbította ezt az információt a magyar külügyminisztériumnak.¹⁰⁷ Dieter Wisliceny szerint „mind Endre, mind Baky pontosan informálódott, mit jelentenek a deportálások”¹⁰⁸. 1944. május 29-i jelentésében Ferenczy László ezredes, aki a deportálásokat irányította, nyíltan olyan helyként hivatkozik Auschwitzra, ahol a deportált zsidókat „szelektálásnak” vetik alá.¹⁰⁹

A ma rendelkezésünkre álló bizonyítékok azt mutatják, hogy nemcsak a németbarát és a szélsőjobboldali elemek, de Magyarország néhány antifasiszta vezetője is ismerte a náciak megsemmisítő programját. Kasztner azt állítja, noha nem kínál megfelelő bizonyítékokat, hogy a Szociáldemokrata Párt vezetői, köztük Kéthly Anna, Bán Antal, Mónus Illés, Büchler József, Kertész Miklós és Buchinger Manó rendszeres tájékoztatást kaptak az európai zsidók elpusztításáról és a náci módszerekről.¹¹⁰ Angelo Rotta, a budapesti nuncius szintén ismerte a deportálások realitásait. 1944. május 15-i levelében, melyben tiltakozott a magyar kormány által a zsidók ellen hozott vagy tervezett intézkedések miatt, Rotta azt állította, hogy „mindenki tudja, mit jelent a deportálás a gyakorlatban”¹¹¹. Gennaro Verolino, a nunciatúra titkára (*uditore*) rámutatott ennek a le-